

Od antropologie a sociologie k historii a filozofii: *interdisciplinární přesahy kvalitativního výzkumu*

Ema Hrešanová

Katedra sociologie

Fakulta sociálních věd Univerzita Karlova

**Spor o domácí porody jako
příklad aktivizace občanské sféry:
koncept societalizace Jeffreyho Alexandera***

EVA M. HEJZLAROVÁ**

Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, Praha

ANNA DURNOVÁ

Institut sociologie, Univerzita ve Vídni

**The Czech Home Birth Controversy as an Example
of the Activation of the Civil Sphere:
Jeffrey Alexander's Concept of Societalisation**

Abstract: The article analyses the public dispute over homebirths in Czechia over the past two decades using the concept of 'societalisation'. Drawing on a wealth of empirical material, including media outputs, court proceedings, changes in legislation, expert opinions, and other supplementary materials, the article examines the homebirth dispute on the legislative, judicial, and public policy levels and in relation to the media and experts. The analysis structures the evolution of the dispute into five phases that reflect the evolution of the homebirth issue from the perspective of civil sphere dynamics. One of the key moments in the societalisation process 'code-switching'. In the Czech homebirth context, code-switching occurs when homebirth ceases to be presented in the media solely as a health-care problem, articulated dominantly by doctors as the experts in this field, and it becomes a dispute over human rights and the right to choose as central values of a liberal-democratic political establishment. The concept of societalisation can be used to present a coherent story of the homebirth dispute while maintaining the complexity of the issue and highlighting the civil sphere's important activating role.

Keywords: homebirth, societalisation, health care, civil sphere, democracy

Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2022, Vol. 58, No. 2: 151–180

<https://doi.org/10.13060/csr.2022.017>

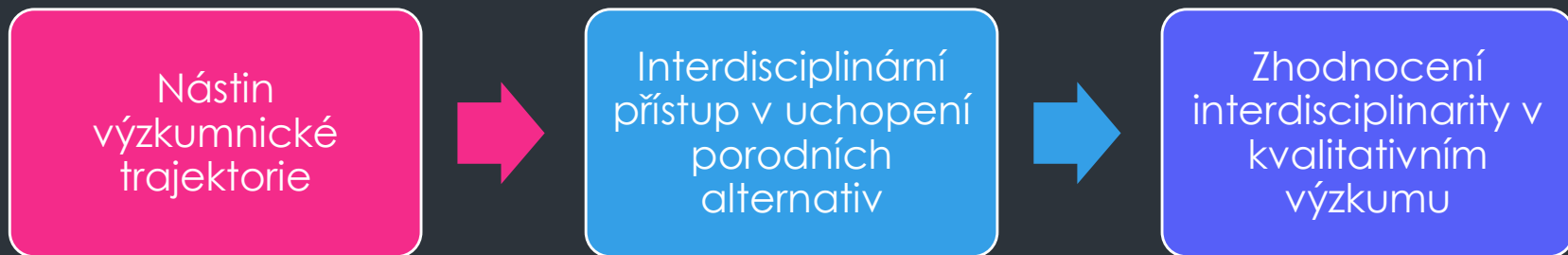
Zdroj: **Meziválečná generace pražských českých profesorů kliniků** / Eugen Normand. 1927.
Kramerius, MEDVIK.

3

► Ostrčil, A. 1934. **O lékařském vedení porodu**. Přednáška na paměť prof. Dr.J. Thomayera ve spolku Čes. Lékařů dne 15. ledna 1934. Praha: Spolek lékařů českých.

Přehled příspěvku

Výchozí obory: antropologie a sociologie

- ▶ Etnografie dvou porodnic
- ▶ Postdoktorský projekt: narativní rozhovory se ženami, které rodily v různých českých porodnicích (Hrešanová 2011)

Etnografie porodního aktivismu

ema.hresanova@fsv.cuni.cz

ANTHROPOLOGY

why it matters

TIM INGOLD

ema.hresanova@fsv.cuni.cz

Cesta k sociálně historickému výzkumu

- ▶ Otcové u porodu a tzv něžný porod v porodnici v Ostrově nad Ohří na poč 80. let
- ▶ Zavádění rooming-in v některých nemocnicích v 50. a hlavně v 80. letech
- ▶ Kurzy psychoprofylaktické přípravy bezbolestného porodu

Etnografie konceptu „přirozeného porodu“

Jarett Zigon (2024):
ontologicko-fenomenologická
teorie

Relační etika

Morální asambláže

Morální zkušenost a její tělesná
rovina

Stručný konceptuální rámec knihy

- ▶ Heidegger (2004): *O otázkách techniky*.
 - ▶ *Das Gestell* – odhalování světa jako říše využitelných zdrojů čekajících na „optimalizaci“

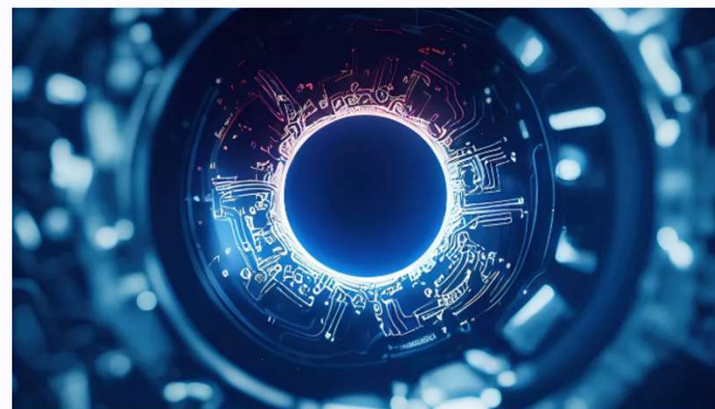
<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/nabidka-predstihne-poptavku-predikujji-experti-rol-i-ai-v-ekonomice-zameru-356662>

Hlavní události Nová vláda Ukrajina Domácí Svět Regiony Ekonomika Počasí Věda Kultura Podcast

Nabídka předstihne poptávku, predikují experti roli AI v „ekonomice záměrů“

Tomáš Karlík

31. 12. 2024 | Zdroj: Cambridge

Ilustrační foto

Zdroj: Pixabay/BrianPenny

Už brzy by se na trhu mohly objevit umělé inteligence v podobě asistentů, kteří budou předvídat lidská rozhodnutí. Díky tomu budou schopné chování ovlivňovat, a navíc prodávat tyto vyvíjející se „záměry“ v reálném čase společnostem. Ty pak uspokojí potřebu ještě předtím, než si člověk uvědomí, že ji vůbec má, varují experti na etiku umělých inteligencí z Cambridgeské univerzity.

NEJČTENĚJŠÍ

Věda

- 1 Dárce rakoviny hrozí 20:49
- 2 Česko 8. 12. 2024
- 3 Vědci nejnověji 7. 12. 2024
- 4 Francie dospívá k vakcínám 14:45
- 5 Na Chomutově Zaznamenal včera

10 NATALI VALDEZ

WEIGHING THE FUTURE

RACE, SCIENCE, AND
PREGNANCY TRIALS IN THE
POSTGENOMIC ERA

ema.hresanova@fsv.cuni.cz

Reprodukční Gestell

- „vzájemně propojené a mechanizované (medicínské) procesy v průběhu početí, těhotenství a porodu, které odhalují ženy i lékaře jako zdroje využitelné a optimalizovatelné medicínským systémem“ (Belu 2017: 107)
- Vyjevuje se nejvíce jako soubor nemocničních léčiv a technologií (Belu 2017)

Je dnes možné vztahovat se ke světu jinak, než jak nám to vnucuje Gestell?

11

12

OTHERWISE

Povinelli (2011)

13 Zdroj: Nejkrásnější rodinná událost/
Pavel Ries

. 1988

ema.hresanova@fsv.cuni.cz

Na jednom z mnoha pokojů bruselské porodnice se rozplakalo novorozeně. Tatínek okamžitě vstal, nakoukl do postýlky a pak nejistými pohyby prvoroďiče svou sotva dvoudenní dcerku přebalil. Protože miminko ani potom plakat nepřestalo, usoudil, že už má určitě hlad, a přitiskl je něžně k mateřskému prsu. Tedy nikoliv ke svému, jak by se v tuto chvíli mohlo zdát, ale skutečně k mateřskému prsu maminky, která počinání manžela z lůžka po celou dobu s úsměvem sledovala.

TATÍNKOVĚ V PORODNICÍCH

TEXT
A FOTO:
DANA
EMINGEROVÁ

Od jedné Češky, pobývající se svým mužem dlouhodobě služebně v Bruselu jsem se dozvěděla, že v Belgii — a nejen v Belgii — se tatínkové zúčastňují prvních okamžiků života dítěte mnohem intenzivněji, než je tomu zvykem u nás. Ze doprovázejí maminky do poraden, že s nimi chodí během těhotenství cvičit, že asistují u porodů. Psychologové totiž dokázali, že zájem otce o těhotenství ženy posiluje vzájemnost rodiny, hlavně tatínkův vztah k dítěti už od samého začátku. Proto jsem navštívila porodnické oddělení Bruselské univerzitní nemocnice. Tam se totiž zúčastňuje porodů 95 procent partnerů. [V celé Belgii je to podle centrálního statistického úřadu 90 procent.]

Záležitost čistě ženská

Roku 1522 byl odsouzen k smrti a upálen hamburský chirurg doktor Werrt za to, že se pokusil v ženském přestrojení proroknout k porodu. Prostě rození dětí bylo ve středověku záležitostí čistě ženskou a odpor nechat muže vstoupit do této oblasti byl silný.

kolem přítomnosti mužů u porodů se přenesly z lékařů na otce.

Jak krásně křičí...

Valentin přivezl svou ženu Floru do porodnice sotva před hodinou. Je jim oběma už přes třicet, ale těší se teprve na své první dítě.

Zatím čekají. Valentin je celý „vydezinfikovaný“ v zelené operační lékařské košili a kalhotách, Flora leží na vypoštěřovaném

Zdá se, že Flora ho vůbec nevnímá. A přece. Když se manžel pokouší uvolnit ruku z jejího sevření, aby došel pro mokrou gázu a otřel jí rty, stiskne ho Flora ještě pevněji a zašeptá:

„Teď ne! Nechoď pryč.“

Po další půlhodině je dítě na světě. Valentin zvědavě pokukuje po zakrváceném plačícím uzlíčku.

„Je to holka, tatínku,“ konstatuje porodník.

„Jak krásně křičí,“ vykřikuje Valentin, pobíhá od jedné sestry

jsem, když má M...
nayer, vedoucí p...
dělení Bruselské...
moccnice, uvítal...
Kromě medicíny...
chologii, takže p...
řím, kteří dokáž...
než na hranice s...

„Je to otázka...
city,“ vážně pok...
u nás nechťelí...
asistovat. Měli s...
tých letech jarn...
přítomnosti otce...
světlovali jsme v...
to dobré. Psali...
gům. I na jejich...
zpočátku narážel...
chtěli nechat na...
Vycházela věde...
psali jsme člán...
A dnes už je úča...
tak běžná, že se...
náhodou někter...
dodá se smiche...
nou jedná o man...
vedli ještě před...
o námořníky.“

První kniha, k...
psychologii v p...
vat, se jmenoval...
rození dítěte“ a v...
v Anglii. O jede...
publikoval stejn...
Dick-Read další...
tulem „Porod bez...
sti“. Podobná prá...
před rokem 1945

„Matka má z...
protože jde do n...
provokuje boles...
a bolest zase z...
A právě tehle...
nutno nějakým...
trout,“ vysvětl...
moderních...
praktik MUDr. D...
a tím vlastně i...
dvěma dosti úči...
ky. Jedním je p...
u porodu, druhým...
formovanost.“

V Belgii vychá...
borných časopis...
jsou nastávajícím...
ručovány. Průzku...
zaly, že pouze čty...
ziskávají dostač...
v poradnách od...
gů. Doktoři nejsou...
význam inform...
podceňují a navíc...
ká dlouho vysvětl...
každou maminku

„Je nutné, aby...
konale věděla, co...
čoval MUDr. Da...
pochopit, že boles...

Porod jako vysoce etická záležitost

Komplexní vztahy s intra-humánními i inter-humánními aktéry

Interdisciplinarita v kvalitativním výzkumu

Příležitosti

- seznámit se a osvojit si nové teoretické koncepty a perspektivy
- seznámit se s odbornými debatami
- osahat si nové metodologie a
- seznámit se s jiným typem zdrojů dat

Výzvy

- Náročnost: chyby a pochyby
- Inter-oborová komunikace
- Relevantní zpětná vazba

- ▶ Interdisciplinarita jako nezbytná součást „společného zamýšlení nad interpretací současného složitého světa“ (program semináře)

Použitá literatura

- ▶ Belu, D. 2017. *Heidegger, reproductive technology and the motherless age*. Palgrave MacMillan. DOI: 10.1007/978-3-319-50606-7
- ▶ Heidegger, M. 2004. *Věda, technika a zamyšlení*. (přeložili J. Michálek, Jana Kružíková a I. Chvatík). Praha: Oikoymenth
- ▶ Hejzlarová, E.M., & Durnová, A. (2022). Spor o domácí porody jako příklad aktivizace občanské sféry: koncept societalizace Jeffreyho Alexandra. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 58(2), 151-180. doi: 10.13060/csr.2022.017
- ▶ Hrešanová, E. 2018. "The Island of Alternatives: Power, Medical Science, and 'Gentle Birthing' in Socialist Czechoslovakia." *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences*, 73(1): 73-95. DOI: 10.1093/jhmas/jrx056.
- ▶ Hrešanová, E. 2025 (early access; forthcoming in 2026). *Všechno jak má být: Etika, vztahovost a „přirozený porod“*. *Gender a výzkum*, 27(2). <https://doi.org/10.13060/gav.2025.015>
- ▶ Ingold, T. 2018. *Anthropology: why it matters*. Polity Press.
- ▶ Ostrčil, A. 1934. O lékařském vedení porodu. Přednáška na paměť prof. Dr.J. Thomayera ve spolku Čes. Lékařů dne 15. ledna 1934. Praha: Spolek lékařů českých.
- ▶ Povinelli, E.A. 2011. "Routes/Worlds." *E-flux Journal* 27 (September). Accessed May 1, 2021. <https://www.e-flux.com/journal/27/67991/routes-worlds>
- ▶ Valdez, N. (2022). *Weighing the future: race, science, and pregnancy trials in the postgenomic era*. University of California Press.
- ▶ Zigon, J. 2024. *How is it between us? Relational Ethics and Care for the World*. Hau Book Open access. https://haubooks.org/zigon_how_is_it_between_us/